

ORHAN
PAMUK

Fortăreața
albă

Traducere din limba turcă și note
de Luminița Munteanu

POLIROM
2021

Orhan Pamuk, *Beyaz Kale*

Copyright © Can Yayınları Ltd., 1979

All rights reserved

© 2012, 2021 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: colaj de Laurențiu Midvichi

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

PAMUK, ORHAN

Fortăreața albă / Orhan Pamuk; trad. din lb. turcă și note de Luminița Munteanu. – Iași: Polirom, 2021

ISBN: 978-973-46-8415-1

I. Munteanu, Luminița (trad.) (note)

821.512.161

Printed in ROMANIA

Cuprins

<i>Introducere.</i>	9
<i>Despre Fortăreața albă</i>	237

M-am prefăcut că nu auzisem cuvântul din urmă și tocmai eram pe cale să-i spun că îl mușcase o insectă, că fusese pesemne o insectă ciudată, care mă mușcase și pe mine o dată, mai înainte vreme, dar tot nu îmi venea în minte numele gănganiei.

— Atinge-mă! a zis Hogeia. Cum să pricepi dacă nu mă atingi, atinge-mă!

Văzând că nu îl atingeam, s-a binedispus. Și-a apropiat degetele pe care le plimbase peste umflătură de fața mea. Băgând de seamă că tresăream de scârbă, a slobozit un hohot de râs și m-a luat în târbacă pentru că mă speriam de o simplă mușcătură de insectă, dar veselia asta n-a ținut prea mult.

— Mi-e frică de moarte! a zis repede.

Parcă vorbea despre cu totul altceva; nu era atât rușinat, cât mânios – mânia cuiva asupra căruia s-a abătut o nedreptate.

— Tu nu ai buboaie din astea? Ești sigur? Ia scoate-ți hainele!

Când a stăruit, mi-am scos cămașa, ca un copil care are silă de scaldă. În odaie era cald, fereastra era închisă, dar de undeva se strecura o adiere răcoroasă; nu știu, poate că mi-a stârnit fiori răceala oglinzii. Pentru că îmi era rușine de imaginea mea, am făcut un pas în lături și am ieșit din ramă. De data aceasta vedeam în oglindă, dintr-o parte, chipul Hogeii, al cărui cap se apropiase de trupul meu – capul acela uriaș, despre care toată lumea spunea că aducea cu mine, stătea aplecat peste pieptul meu. Ca să-mi învenineze sufletul, m-am gândit deodată! Or, eu mă făleam de ani de zile că lucrurile stăteau taman pe dos – că îi dădeam lecții. E de râs că mi-a

venit în minte așa ceva, dar m-am gândit, pentru o clipă, că scăfârlia aia bărboasă care se obrăznicea la lumina lămpii era pe cale să-mi sugă sângele! Îmi plăcuseră, așadar, poveștile de groază pe care le ascultasem în copilărie! În vreme ce mă gândeam la toate aceste lucruri, i-am simțit degetele pe pânțele; îmi venea să fug, să-i dau cu ceva în cap!

— Tu n-ai, a zis el.

S-a așezat în spatele meu și mi-a cercetat, de asemenea, subsuorile, gâtul, dosul urechilor.

— Nici aici n-ai, pe tine nu te-a mușcat insecta.

Și-a pus mâna pe umărul meu și a venit lângă mine. Parcă eram un prieten din copilărie, căruia îi împărtășea necazurile. M-a prins cu degetele de ceafă și m-a tras spre el.

— Vino să ne uităm amândoi în oglindă!

M-am uitat și am văzut încă o dată, la lumina crudă a lămpii, cât de mult semănăm. Mi-am amintit că mă copleșise acest sentiment și când îl zărisem prima oară, în vreme ce așteptam la ușa lui Sadik Pașa. Atunci văzusem persoana care trebuia să devin eu; acum mă gândeam că și el trebuia să fie ca mine. Amândoi eram unul! Lucrul acesta îmi părea un adevăr cum nu se poate mai limpede. Aveam parcă mâinile legate, eram ca paralizat. Dornic să mă eliberez, am făcut o mișcare ca pentru a pricepe că eu eram eu: mi-am trecut repede mâinile prin păr. Dar și el a făcut același lucru; mai mult, o făcea cu măiestrie, fără să strice defel simetria din oglindă. Îmi imita până și privirea, poziția capului, groaza pe care nu înduram să o văd în oglinda de la care nu-mi puteam lua ochii, împins

de curiozitatea pe care mi-o trezea spaima. Apoi s-a înveselit, ca un copil care își scoate prietenul din sărite, maimuțărindu-i cuvintele și gesturile. A strigat că urma să murim împreună! Ce neghiobie, m-am gândit eu. Dar m-am și speriat. A fost cea mai înspăimântătoare noapte petrecută alături de el.

Mai apoi a susținut că se temuse de ciumă de la bun început și că făcuse ceea ce făcuse pentru a mă pune pe mine la încercare. La fel se petrecuseră lucrurile și când îi adusesese Sadik Pașa pe călăi să mă ucidă, precum și atunci când cei din jur ne asemuiseră unul cu altul; mai apoi a pretins că pusese stăpânire pe sufletul meu; așa cum se întâmplase ceva mai devreme, când îmi imita gesturile, știa acum ce gândeam și gândea ce știam eu! Apoi m-a întrebat la ce mă gândeam atunci; nu mă gândeam decât la el, dar i-am spus că nu mă gândeam la nimic, deși nu mă asculta – nu întreba ca să afle, ci doar ca să mă înspăimânte, să se joace cu propria-i spaimă și să mă împărtășesc și eu din ea. Îmi dădeam seama că, pe măsură ce își simțea singurătatea, dorea să facă tot mai mult rău; pe când își trecea mâna peste chipurile noastre, dorind să mă umple de groază cu vraja acelei stranii asemănări, pe când era cuprins de o emoție și o înflăcărare care le întreceau pe ale mele, mă gândeam că voia să săvârșească o ticăloșie. Și, pentru că sufletul lui nu se învoia cu nici un chip să facă rău dintr-odată, îmi spuneam eu, mă ținea priponit în fața oglinzii, strângându-mă de ceafă; nu socoteam însă că gestul lui era pe de-a-ntregul fără noimă, fără ieșire: avea dreptate, și eu îmi doream

să spun și să fac ceea ce spunea și făcea el, îl invidiam pentru că era mai ager decât mine și pentru că putea să se joace cu ciurma și cu spaima din adâncurile oglinzii.

Dar, deși socoteam că nu mă temeam atât de tare, că intuiseam lucruri la care nu mă gândisem înainte cu privire la mine, n-am izbutit să mă eliberez cu nici un chip de sentimentul că totul era un joc. Degetele de pe ceafa mea își slăbiseră strânsoarea, dar nu mă dădeam la o parte din fața oglinzii.

— Am ajuns să fiu ca tine, a zis după aceea Hogeia. Acum știu în ce fel te-ai speriat. Eu am devenit tu!

Am înțeles ce spunea, dar am încercat să socotesc profetia aceea, despre care astăzi nu mai am nici o îndoială că era pe jumătate adevărată, drept absurdă și copilărească. A susținut că putea să vadă lumea așa cum o vedeam eu; „ei“, spunea el iar – înțelegea acum, în cele din urmă, cum gândeau, cum simțeau „ei“. A vorbit puțin, desprinzându-și ochii din oglindă și plimbându-și-i peste masa cufundată în semiîntuneric, luminată de lampă, peste pahare, peste scaune, peste celelalte lucruri. A susținut că putea înșira acum amănunte pe care nu le putuse numi înainte, pentru că nu le vedea, dar eu cugetam că se înșela: cuvintele erau aceleași, la fel ca și lucrurile. Singura noutate era teama lui; nici măcar teama – felul lui de a o trăi; dar socoteam că până și felul acesta, pe care nici măcar azi nu l-aș putea descrie, era hărăzit oglinzii – un joc nou. Părea însă că, fără să vrea, lăsa deoparte și acest ultim joc revenind mereu, obsedat, la buboiul acela roșu și întrebând

dacă era vorba de o mușcătură de insectă ori dacă nu cumva era semn de ciumă.

La un moment dat mi-a spus că voia să continue totul de acolo de unde rămăsesem eu. Eram însă pe jumătate despuiați și stăteam în fața oglinzii. El urma să îmi ia locul mie, iar eu, lui; pentru asta era de-ajuns să ne schimbăm veșmintele și să-mi las barba să crească, în vreme ce el avea să și-o taie pe-a lui. Acest gând a făcut ca asemănarea noastră din oglindă să fie și mai înfricoșătoare; nervii mi s-au întins peste măsură și am ciulit urechea: în cazul acesta, urma să îl slobod eu pe el; mi-a povestit cu nespus de mult nesaț tot ceea ce urma să facă odată întors în țara mea, după ce avea să îmi ia locul. M-a uimit să constat că îi rămăsese în minte tot ceea ce îi istorisiseram despre copilăria și tinerețea mea, până în cel mai mic amănunt, și că din asemenea mărunțișuri plăsmuise un ținut fantastic, straniu și ireal, după cum îi venise lui bine. Îmi părea că pierdusem controlul asupra vieții mele care, în mâinile lui, era purtată în cu totul altă parte și că nu îmi mai rămânea altceva de făcut decât să privesc de departe ceea ce se petrecea cu mine, de parcă totul ar fi fost un vis. În istoria călătoriei pe care urma să o facă în țara mea, însușindu-și propria-mi identitate, și a vieții pe care urma să o ducă acolo, stăruiau însă o ciudățenie și o simplitate pline de haz, care mă împiedicau să îl cred pe de-a-ntregul. Pe de altă parte, eram uimit de coerența care domnea peste acele amănunte închipuite; îmi venea să spun „prin urmare, s-ar fi putut petrece și asemenea lucruri, aș

fi putut trăi și așa“. Atunci am priceput că simțeam, pentru prima oară, un lucru mai profund privitor la viața Hogeii, dar nu păream în stare să numesc acel lucru. Doar că, ascultând uimit ceea ce urma să fac în vechea mea lume, după care tânjisem în toți acești ani, am uitat de teama pe care o sădise în mine ciuma.

Însă nu a durat mult. Hogeii a dorit să știe, mai apoi, ce urma să fac eu după ce aveam să-i iau locul. Faptul că fusesem pus să trăiesc împrejurarea aceea ciudată, străduindu-mă să cred că nu semănăm între noi și că buboiul lui nu era decât o mușcătură de insectă mă adusesese într-o asemenea stare de descurajare, încât nu-mi venea nimic în minte. Când a stăruit, mi-am amintit că năzuisem cândva ca, odată întors în țara mea, să-mi scriu amintirile, așa încât i-am mărturisit-o și lui. Când i-am dezvăluit atunci că poate, într-o bună zi, aveam să aștern pe hârtie întâmplările prin care trecea el, plâsmuind o poveste reușită, m-a înjosit, plin de dezgust. Măcar de l-aș fi cunoscut și eu pe el tot atât cât mă cunoștea el pe mine! M-a dat la o parte și s-a așezat singur în fața oglinzii: avea să-mi ia locul și avea să scrie tot ceea ce urma să se petreacă cu mine! Mai întâi a spus că buboiul era buboi de ciumă și că aveam să mor. Apoi mi-a descris cum aveam să mă zbat în chinuri înainte de moarte; teama, pentru care nu eram pregătit, căci nu fusesem conștient de ea până atunci, era chiar mai rea decât moartea. În vreme ce îmi spunea cum aveam să mă înăbuș din pricina patimilor bolii, Hogeii plecase din fața oglinzii; când m-am uitat la el, peste puțin